

Lunds Universitet
Sociologiska institutionen

Yrkesverksammas perspektiv: att identifiera riskfaktorer

En kvalitativ intervjustudie om yrkesverksammas erfarenheter av ungdomars beteenden.

Författare: Boel Palm

Kandidatuppsats: SOCK10, 15hp

Vårterminen 2023

Handledare: Magnus Karlsson

ABSTRAKT

Författare: Boel Palm

Titel: Yrkesverksammas perspektiv: att identifiera riskfaktorer

Kandidatprogram i kriminologi

Kandidatuppsats: SOCK10, 15hp

Handledare: Magnus Karlsson

Sociologiska institutionen, vårterminen 2023

Ungdomars normbrytande beteende är ett ökande problem som inte bara påverkar ungdomar och närstående utan även samhället i stort. För att skapa en positiv framtid är det viktigt att förstå orsakerna till beteendet och utveckla effektiva strategier för att hjälpa ungdomar att ta ansvar. Att samarbeta mellan olika myndigheter och organisationer är viktigt för att minska negativa utfall bland ungdomar. Detta kräver ett helhetsperspektiv som tar hänsyn till både förebyggande och repressiva insatser. Syftet med denna studie är att undersöka yrkesverksammas erfarenheter och kunskaper kring normbrytande beteenden hos ungdomar samt deras erfarenheter kring vilka riskfaktorer som kan påverka beteendet i en negativ riktning. Studien inkluderar deltagarna i den operativa gruppen i SSPF-organisationen i Karlshamns kommuns erfarenheter på ämnet. Studien har genomförts genom semistrukturerade kvalitativa intervjuer med syfte att undersöka yrkesverksammas erfarenheter av att arbeta med ungdomar. En tematisk analys har genomförts för att identifiera faktorer som påverkar ungdomars beteende i en negativ riktning. Teoretiska utgångspunkter baseras på Travis Hirschis teori om sociala band för att förklara hur faktorerna kan bidra till mer kunskap och effektivare förebyggande arbete. I intervjuerna har fyra återkommande faktorer identifierats av samtliga respondenter: ***låg skolnärvaro, bristande föräldraskap, avsaknad av en positiv fritid*** samt ***ett oroväckande umgänge***. Respondenterna har framhållit att dessa faktorer har en koppling till normbrytande beteende eller andra skeenden som väcker oro. Studiens slutsats är att flertalet faktorer påverkar ungdomars beteenden och att samma faktor kan påverka antingen positivt eller negativt. Genom att identifiera metoder som motverkar att faktorerna tar form som riskfaktor, kan ungdomars normbrytande beteende förebyggas. Detta kräver samarbete mellan aktörer och ett helhetsperspektiv på problemet.

Nyckelord: *normbrytande beteenden, ungdomar, sociala band, SSPF, Risk- och skyddsfaktorer*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte	4
2. Tidigare forskning	4
2.1 Samverkan	5
2.2 Riskfaktorer för normbrytande beteenden	6
2.3 Brottsprevention	7
3. Metod	7
3.1 Val av metod	8
3.2 Urval	8
3.3 Bearbetning av materialet	10
3.4 Analysmetod	11
3.5 Förförståelse	11
3.6 Etiska överväganden	12
3.7 Studiens tillförlitlighet	13
4. Teori	13
4.1 Sociala Band	13
4.1.1 Ungdomsperspektiv av teorin om sociala band	16
4.1.2 Kritik	16
5. Resultat och analys	17
5.1 Skolnärvaro	18
5.2 Föräldraskap	20
5.3 Fritiden	23
5.4 Umgänge	25
6. Avslutande diskussion och slutsats	28
7. Källförteckning	31
7.1 Tryckta källor	31
7.2 Elektroniska källor	32
8. Bilagor	34
8.1 Bilaga 1 - Intervjuguide	34

1. Inledning

Ungas normbrytande beteende har fått ökad uppmärksamhet i samhället de senaste åren. Enligt Estrada (2022, s. 35) är det ett eskalerande samhällsproblem som inte bara påverkar ungdomarna utan även samhället som helhet. Oavsett vad det handlar om, är normbrytande beteende något som väcker oro och frågor. Normbrytande beteende syftar till negativa, destruktiva beteenden som på olika sätt innebär överträdelser mot den sociala kontextens etablerade regler eller normer (Andershed & Andershed 2019, ss. 4-5). Normbrytande beteende kan vara allt ifrån att bryta mot föräldrars regler, skolka, snatta, stjäla, klottra till att slåss, hota eller sexuellt ofreda.

Grundläggande handlar det om olika typer av beteenden som kan betraktas som brottsliga eller kriminella handlingar (Andershed & Andershed 2019, ss. 4-5). Men definitionen inkluderar även beteenden som inte är formella överträdelser av lag, utan även överträdelser av andra etablerade sociala regler eller normer.

Beteendet kan enligt Estrada (2022, s. 38) betraktas som ett samhällsproblem på flera sätt. Det kan innefatta allt från droganvändning och kriminalitet, till skolk och bristande respekt för auktoriteter. Om det inte ageras snabbt och effektivt för att ta itu med detta samhällsproblem kan det leda till allvarliga konsekvenser för samhällets framtid (Estrada 2022, s. 38). Tham (2022, s. 323) menar att ungdomar som engagerar sig i normbrytande beteende riskerar att skada både sig själva och andra, vilket kan leda till ökade samhällskostnader och minskad livskvalitet för samhällets invånare. Det anses därför viktigt att förstå orsakerna till detta beteende och utveckla effektiva strategier för att förebygga och hjälpa ungdomar att bli ansvarstagande medborgare (Tham 2022, s. 323). Det blir viktigt att arbeta tillsammans för att skapa en positiv framtid för ungdomar och samhället som helhet. Detta innebär enligt Estrada, Flyghed och Nilsson (2022, ss. 27-31), att ett normbrytande beteende bland ungdomar inte bara berör rättssystemet, utan som också berör andra samhällsaktörer. En viktig faktor enligt Estrada, Flyghed och Nilsson (2022, ss. 27-31) för att minska negativa utfall bland ungdomar blir därför att utveckla en samverkan mellan olika myndigheter och organisationer. De anser att det är en utmaning som kräver ett helhetsperspektiv, där hänsyn tas till både förebyggande åtgärder och repressiva insatser.

I skriften *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga* menar Andershed och Andershed (2019, s. 18) att genom förståelse av orsakerna till normbrytande beteende hos unga kan vi arbeta för att skapa ett tryggare och säkrare samhälle för alla. När unga människor befinner sig i ett tillstånd av utanförskap under en längre tid menar Andershed och Andershed (2019, s. 18) att utanförskapet fördjupas allt mer vilket gör det allt svårare att bryta och medför samtidigt högre kostnader. Att lösa ett problem tidigt i livet kan, enligt bland annat Nilsson et al. (2014) i *Utanförskapets pris: en bok om förebyggande sociala investeringar*, motverka större och fler problem i framtiden. En del i det förebyggande arbetet är att upptäcka barn och unga i risk för utanförskap, missbruk- och beroendeproblematik och/eller kriminalitet. Nilsson et al. (2014) menar att för att göra detta blir det viktigt att tidigt hitta arbetssätt och samverkansmetoder som kan hjälpa till att förebygga normbrytande beteenden samt förhindra att barn och unga faller mellan stolarna.

1.1 Bakgrund

Regeringen tillsatte år 2020 en utredning med syfte att stärka skyddet och tryggheten för barn och unga i samhället (SOU 2022:67). Trygghetsberedningen fick i uppdrag att ta fram ett underlag för utformningen av en kunskapsbaserad och förankrad kriminalpolitik. Utredningen baseras på vikten av att tidigt upptäcka och ingripa i problematiska förhållanden för att förhindra att de försämras (SOU 2022:67). En avgörande slutsats i utredningen är att samarbete och samverkan mellan aktörer som är involverade i ungdomars liv är en avgörande faktor för att kunna skapa ett tryggare samhälle. Utredningen fokuserar vidare på betydelsen av förebyggande insatser. Genom att förebygga problematiska situationer kan det undvikas att de intensifieras (SOU 2022:67). Ett förslag som lades fram i utredningen var att arbeta med samverkan för att nå ett effektivt brottsförebyggande arbete, varpå SSPF, samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid, angavs som en arbetsmetod (SOU 2022:67 s. 49).

SSPF är en samverkansmodell med syfte att arbeta samordnat kring ungdomar i riskzonen för kriminalitet och/eller missbruk. Socialstyrelsen (2022, s. 4) beskriver grundpelarna i SSPF som består av en styrgrupp, en operativ grupp och en koordinator. Styrgruppen består av representanter från de fyra aktörerna i form av chefer för de respektive verksamheterna. Även den operativa gruppen består av representanter från de fyra aktörerna, men i form av de som

arbetar närmast ungdomarna och har bäst kontakt med dem. Koordinatör är en nyckelperson i att driva samverkansarbetet framåt och är den funktion som samordnar arbetet (Socialstyrelsen 2022, s. 5). Syftet med SSPF enligt Socialstyrelsen (2021) är att förhindra och att förebygga att ungdomar hamnar i kriminalitet, rekryteras till kriminella gäng och/eller utvecklar missbruks- och beroendeproblematik. Målet är att ungdomarna ska ha en fritid med positiva influenser, en fungerande skolgång och ett liv fritt från kriminalitet och droger. Om någon av de samverkande aktörerna fattar misstanke om att ungdomen har ett normbrytande beteende kan denne aktualiseras för SSPF (Socialstyrelsen 2021). Målgruppen för SSPF kan variera och anpassas utifrån lokala behov och förutsättningar. Den övergripande målgruppen är unga personer mellan 12-18 år som kan anses vara i risk för att utveckla, eller redan befinner sig i ett normbrytande beteende (Socialstyrelsen 2021). Oavsett vilka som ingår i den lokala målgruppen, har de som blivit aktuella för insatser i form av SSPF-samverkan på något sätt väckt oro i sin omgivning hos familj, skola, socialtjänst, polis eller fritidsverksamheten. Ungdomen befinner sig i risk för en negativ utveckling, och har redan debuterat i någon form av normbrytande beteende. Målet med att en ungdom aktualiseras i ett SSPF-nätverk är att ungdomen ska förflytta sig i en positiv riktning, bryta en negativ utveckling och/eller normbrytande beteende med hjälp av samverkan och enskilda insatser (Socialstyrelsen 2021).

Vid aktualisering för att ingå i ett SSPF-nätverk sker en bedömning utifrån en riskbedömningsmall innehållande riskfaktorer som har koppling till ungdomars normbrytande beteenden. Andershed och Andershed (2019, s. 17) beskriver en riskfaktor för ett visst beteende som: *“en egenskap, händelse, förhållande eller process som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall...”*. Mallen fylls i av de funktioner i den operativa gruppen som har bäst kännedom kring ungdomen. Turner, Nilsson och Jidetoft (2015, s. 120) beskriver i *SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk*, hur riskbedömningsmallen är individuell för varje kommun och kan därför innehålla en variation av riskfaktorer som anses aktuella i den specifika kommunen. Karlshamns kommuns riskbedömningsmall innehåller 19 riskfaktorer som kan finnas hos ungdomen själv, i dennes familj eller umgänge. Det sker en helhetsbedömning kring ungdomen för att avgöra om SSPF är en modell som kan förflytta ungdomen i en positiv riktning, bryta en negativ utveckling och/eller normbrytande beteende med hjälp av samverkan och enskilda insatser. Riskfaktorer finns i uppväxtvillkor, social miljö

och andra samhällsliga sammanhang, och därför är kunskap kring ovan viktig i det förebyggande arbetet. En tidig debut i normbrytande beteende ger högre risk för långvariga problem och att fler riskfaktorer utvecklas. Det är därför viktigt att sätta in samordnade insatser tidigt i problemutvecklingen (Andershed & Andershed 2019, s. 18).

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka yrkesverksammas erfarenheter och kunskaper kring normbrytande beteenden hos de ungdomar de möter och arbetar med i sin vardag. Fokuset kommer att riktas mot den operativa gruppen inom SSPF-organisationen i Karlshamns kommun och deras tidigare arbetslivserfarenheter av vilka riskfaktorer som kan påverka ungdomars beteende i en negativ riktning. Syftet är vidare att öka Karlshamns kommuns kunskap kring yrkesverksammas erfarenheter att arbeta med och mot beteenden som påverkar den aktuella målgruppen för SSPF i en negativ riktning. För att därigenom ha möjlighet att utveckla och bedriva ett mer effektivt brottsförebyggande arbete. Teorin om sociala band används för att analysera erfarenheter kring faktorer som påverkar ungdomars beteende i en negativ riktning och dess kriminologiska relevans.

Detta kommer genomföras utifrån följande frågeställning:

Vilka riskfaktorer anser den operativa gruppen i SSPF-organisationen påverkar ungas beteende i en negativ riktning?

2. Tidigare forskning

Ungdomars normbrytande beteenden är ett komplext problem som påverkas av flera faktorer. För att effektivt förebygga och minska normbrytande beteenden är samverkan mellan olika aktörer, som skola, socialtjänst, polis och fritid avgörande. I denna del kommer tidigare forskning om individinriktad brottsprevention att diskuteras. Särskilt fokus ligger på SSPF, risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteenden bland ungdomar, samt hur preventionsarbete kan se ut.

2.1 Samverkan

Enligt Söderberg (2016) är samverkan mellan olika myndigheter en betydelsefull faktor för att förebygga ungdomsbrottslighet. Söderbergs studie undersöker hur SSPF arbetar för att motverka kriminalitet och missbruk, något som kan öka förutsättningarna för att förebygga ungdomsbrottslighet. Söderberg (2016) påpekar dock även vikten i att uppmärksamma att det kan finnas hinder som påverkar samverkansprocessen negativt. Det är viktigt att vara medveten om hinder för att kunna hantera dem på ett effektivt sätt. Hindren kan exempelvis vara bristande kommunikation, otydliga ansvarsområden och bristande resurser. Genom att identifiera och hantera dessa hinder kan samverkan mellan olika aktörer bli mer effektivt (Söderberg 2016, s. 111). Studien visar på hur samverkan, i form av SSPF, mellan berörda aktörer är ett nytt sätt att arbeta förebyggande. Aktörerna vidtar olika typer av interventioner, både förebyggande och åtgärdande, på både gruppnivå och individnivå för barn och ungdomar som genom sitt beteende väcker oro. Söderberg (2016, s. 120) menar att SSPF syftar till att både få mer information om vissa ungdomar och intensifiera samverkan mellan parterna. SSPF har också potentialen att leda till en verklig förändring för ungdomar och deras familjer. Det är inte enbart ett sätt för samhället att öka kontrollen över ungdomar och föräldrar utan även ett försök till ökad effektivitet för den enskilde ungdomens bästa.

Andershed och Andershed (2019) diskuterar risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteenden bland ungdomar. Att identifiera och hantera risk- och skyddsfaktorer tidigt är viktigt för att förebygga att normbrytande beteenden utvecklas hos ungdomar. Genom samverkan kan olika aktörer bidra med olika perspektiv och kompetenser för att identifiera och hantera dessa faktorer på ett effektivt sätt (Andershed & Andershed 2019, s. 41). Brottsförebyggande rådet (2009) har publicerat en studie om brottsförebyggande metoder gentemot ungdomar, vilken påvisar att tidiga insatser är avgörande för att förebygga normbrytande beteenden samt hur samverkan mellan olika aktörer är en betydelsefull faktor för att effektivt förebygga ungdomsbrottslighet. Även Turner, Nilsson och Jidetoft (2015) fann detta i sin implementeringsutvärdering av SSPF. Forskningen betonar vikten av att bygga förtroende och relationer mellan de olika aktörerna för att lyckas med samverkan. För att förklara betydelsen av att bygga förtroende kan det vara viktigt att skapa en tydlig och gemensam målbild för

samverkansarbetet. Dessutom är öppen kommunikation och ömsesidig respekt mellan de olika aktörerna avgörande faktorer (Turner, Nilsson & Jidetoft 2015, s. 79).

2.2 Riskfaktorer för normbrytande beteenden

Flera studier har identifierat umgänge som en central riskfaktor för normbrytande beteenden bland ungdomar, bland annat Andershed och Andersheds (2019) i *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken*. De påpekar hur umgänge med kriminella ungdomar kan öka risken för att själv börja begå brott. Umgänget kan exponera ungdomar för kriminella handlingar som normaliseras, vilket kan leda till att ungdomarna själva börjar begå brott. Dessutom kan ungdomar påverkas av gruppdynamiken och trycket att följa gruppen, även om de själva inte vill delta i brottslighet. Enligt Andershed och Andershed (2019, s. 32) har en bristande relation mellan föräldrar och ungdomar, eller bristande övervakning av ungdomars aktiviteter, kan öka risken för att normbrytande beteenden utvecklas (Andershed & Andershed 2019, s. 32). En bristande relation mellan föräldrar och ungdomar kan leda till att ungdomar inte får tillräckligt med stöd och uppmärksamhet från sina föräldrar, vilket kan göra att de söker sig till andra, mindre gynnsamma umgängeskretsar. Om föräldrarna inte övervakar ungdomarnas aktiviteter tillräckligt kan de också missa att ungdomarna är i fara eller att de begår brott (Andershed & Andershed 2019, s. 32).

Även fritidsaktiviteter kan spela en viktig roll i att förebygga normbrytande beteenden bland ungdomar (Brå 2009, s. 33). Aktiviteter som sport, musik, teater eller liknande kan öka ungdomars självkänsla och sociala kompetens. Aktiviteterna bidrar till en ökad självkänsla och social kompetens. Dessa ger ungdomar möjlighet att utveckla nya färdigheter, möta nya människor och ha roligt, vilket kan minska risken för att ungdomar ska söka sig till mindre gynnsamma umgängeskretsar (Andershed & Andershed 2019, s. 35). En bra självkänsla och en stark social kompetens bidrar till att ungdomarna själva anser att brott är fel och därför väljer att avstå (Brå 2009, s. 16). Även skolgång är en faktor som påverkar ungdomarnas beteenden. Skolan är en stor arena och kan därför påverka flera plan. Dåliga skolprestationer och en låg skolnärvaro kan öka risken för att ungdomar utvecklar normbrytande beteenden (Brå 2009, s. 30). En god skolgång kan leda till att ungdomar känner en ökad tillhörighet och delaktighet i samhället, vilket kan göra att de inte söker sig till kriminella gäng eller liknande. Däremot kan

dåliga skolprestationer och en låg skolnärvaro leda till en känsla av utanförskap och bristande motivation, vilket i sin tur kan öka risken för att ungdomar utvecklar normbrytande beteenden (Andershed & Andershed 2019, s. 21).

2.3 Brottsprevention

Forskning har tydligt visat att en omfattande strategi som tar hänsyn till flera faktorer samtidigt är nödvändig för att effektivt förebygga normbrytande beteenden bland ungdomar. Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå 2009, s. 15) är det centrala i förebyggande arbete att skräddarsy insatserna efter ungdomarnas individuella behov och involvera dem själva i arbetet kring deras beteenden. Därmed bör förebyggande insatser ta hänsyn till olika faktorer som påverkar ungdomars beteenden, inklusive deras sociala miljö, utbildningsnivå och socioekonomiska bakgrund. Forskning har även visat att samverkan mellan olika myndigheter, organisationer och samhällsaktörer är framgångsrik i att minska ungdomsbrottsligheten (Söderberg 2016, s. 100). Detta innebär att insatser som bygger på samarbete mellan olika parter kan vara effektiva för att förebygga normbrytande beteenden bland ungdomar. Vidare har forskningen visat att insatser som utgår från ungdomarnas risk, behov och respons ger bättre och effektiva resultat (Andershed & Andershed 2019, s. 43). På samma sätt kan insatser som involverar hela familjen också ge positiva effekter. Enligt Brottsförebyggande rådet (2009) är det också tydligt att insatser som tar itu med flera riskfaktorer i olika miljöer är mer framgångsrika än de som fokuserar på en enskild faktor åt gången (Brå 2009, s. 27). Sammanfattningsvis framgår det av forskningen att effektiva förebyggande insatser bygger på en grundlig förståelse av de bakgrundsfaktorer som ligger till grund för normbrytande beteenden hos ungdomar. Dessutom betonas vikten av samverkan och möjligheten att dra nytta av kunskap från andra aktörer för att skapa mer effektiva strategier och insatser.

3. Metod

Under detta kapitel kommer val av metod, urval, tillvägagångssätt vid insamling, bearbetning av data samt analysmetod redogöras för. Vidare presenteras en etisk reflektion samt studiens tillförlitlighet. Studien är avgränsad till att beröra erfarenheter och åsikter hos personer som ingår i den operativa gruppen i SSPF-organisationen i Karlshamns kommun.

Studiens intresse är att undersöka respondenternas erfarenheter och upplevelser kring ungas normbrytande beteende och samverkan kring detta ämne. Det ansågs därför lämpligt att använda en kvalitativ forskningsmetod för att uppnå syftet med studien och besvara frågeställningen. Kvalitativa forskningsmetoder fokuserar på hur den sociala kontexten som miljö, skeenden och individer påverkar och förklarar människans handlingar. Fokus ligger på deskriptiva detaljer i studien och vikten av en kontextuell förståelse av de sociala kontexterna betonas (Bryman 2018, s. 477).

3.1 Val av metod

Uppsatsen bygger på en förfrågan av Karlshamns kommun där mer kunskap kring SSPF:s målgrupp efterfrågas. På grund av att samverkansmodellen är i uppstartsläge kan materialet inte samlas in direkt från gruppen av aktuella ungdomar då dessa i skrivande stund inte finns. Därför utgår studien från yrkespersoner som arbetar direkt med den aktuella målgruppen samt besitter erfarenheter av målgruppen. Denna studie tillämpar semistrukturerade intervjuer med en intervjuguide (bilaga 1). Intervjuguiden är utformad med specifika teman och frågor som kan anpassas till respondenternas yrkesroller (Bryman 2018, s. 565). Semistrukturerade intervjuer möjliggör en fördjupad utforskning av respondenternas svar. Metoden främjar en öppen diskussionsmiljö då den är flexibel på det sätt att det är möjligt att ställa följdfrågor och anpassa frågor efter behov (Denscombe 2019, s. 269). Huvudsyftet med denna metod är att systematiskt samla in respondenternas åsikter, upplevelser och erfarenheter av att arbeta med barn och unga i riskzonen för normbrytande beteende. Genom att använda dialog och flexibilitet i intervjuerna strävar forskningen efter att uppnå en fördjupad förståelse av respondenternas svar samt att identifiera skillnader och variationer mellan olika yrkeskategorier (Denscombe 2019, s. 268). Valet att tillämpa semistrukturerade intervjuer baseras på dessa överväganden med avsikt att erhålla välgrundade insikter i respondenternas perspektiv.

3.2 Urval

Ett urval skedde utifrån deltagare i den operativa gruppen i SSPF-organisationen. Ett icke sannolikhetsurval i form av ett målstyrt urval skedde utifrån deltagarna i organisationen. Urvalet

utgår från syftet att respondenterna ska ge material som kan ge svar på frågeställningen (Bryman 2018, s. 496). Under ett möte med den operativa gruppen ställdes en öppen fråga till alla deltagare om någon var intresserad av att delta i intervjuer om deras erfarenheter kring ämnet i denna studie. Då alla deltagare arbetar direkt med målgruppen kan de anses besitta kunskap och erfarenheter som bidrar till att besvara frågeställningen. Urvalet utgår utöver deltagarna i den operativa gruppen även utifrån de yrkesroller som representeras i SSPF-organisationen. Detta för att inkludera alla aktörer som bidrar inom SSPF. Alla yrkesroller som deltar i den operativa gruppen har varit en del av materialinsamlingen och representeras därför i denna uppsats. Socialtjänsten har i urvalsprocessen delats in i öppenvården samt barn- och familjeenheten då aktörerna omfattas av olika yrkesroller och kompetenser. Samt har skola delats in i grundskola och gymnasium då olika yrkesroller innefattas.

Då studien syftar till att undersöka den operativa gruppens erfarenheter av faktorer som påverkar ungdomars beteende negativt, ansågs ett målstyrt urval vara relevant. Genom att tillämpa ett målstyrt urval kan deltagare väljas utifrån deras direkta kunskap eller erfarenhet av de faktorer som avses undersökas i studien. Det specifika urvalet baseras på deltagarnas förmåga att bidra med svar till frågeställningen (Bryman 2018, s. 498). Detta tillvägagångssätt möjliggör insamling av djupgående och detaljerad information från deltagarna, vilket kan bidra till insikter och förståelse av den specifika gruppen och deras erfarenheter. Det är viktigt att notera att resultatet av studien, baserat på ett målstyrt urval, inte kan generaliseras till hela populationen. Eftersom deltagarna väljs utifrån deras specifika erfarenheter och relevans för frågeställningen, kan resultaten endast appliceras på den operativa gruppen i Karlshamn. Allmänna slutsatser om hela populationen bör därför dras med försiktighet baserat på dessa resultat (Bryman 2018, s. 496).

Urvalet i studien bestod till en början av tolv respondenter men på grund av förhinder utfördes intervjuer med nio respondenter. Antalet respondenter är baserat på aktörerna i den operativa gruppen och de yrkesroller som är representerade. Deltagarna var två socialsekreterare från socialtjänstens barn- och familjeenheten, två fritidsledare från olika fritidsgårdar, två kuratorer från olika grundskolor, en polis, två från socialtjänstens öppenvård i form av en behandlare och en fältsekreterare (komplettering via mejl) samt en elevcoach från en gymnasieskola.

Intervjuerna utfördes i par på grund av en begränsad tidsåtgång samt för att möjliggöra

diskussion mellan respondenterna. Detta då de besitter olika erfarenheter som kan inspirera och hjälpa varandra. Där intervjun endast genomförts med en respondent har diskussionsaspekten uteblivit. Intervjuaren har fått ta större plats och en mer ledande roll jämfört med intervjuerna med två respondenter. En komplettering via mejl gavs då respondent 1 från öppenvården inte kunde besvara frågorna i sin helhet utifrån respondent 2 yrkesroll. Detta medförde att intervjuaren inte kunde ställa följdfrågor samt att respondenten därmed inte kunde utveckla svaren. I övriga intervjuer där respondenterna fått förhinder och endast en deltagit vid intervjun var båda personerna av samma yrkesroll med samma arbetsuppgifter. De kan därför antas ge liknande svar på frågorna.

3.3 Bearbetning av materialet

För att presentera ett mer preciserat resultat av respondenternas svar användes ljudinspelning samt transkribering av intervjuerna utöver enbart minnesanteckningar. Transkribering och inspelning av intervjuer bidrar till en mer noggrann analys av respondenternas svar och möjliggör upprepade genomgångar av svaren (Bryman 2018, s. 577). Under transkribering kodas samtidigt personuppgifter som namn, platser eller liknande bort för att skydda respondenternas identitet. En viss redigering blir nödvändig när direkta citat från intervjuerna används.

Redigeringen ska klargöra respondentens svar genom att repetitioner som “ehm”, “hmm” eller “va” avlägsnas från citatet. Innebörden måste fortfarande bevaras då större redigeringar kan leda till minskad trovärdighet (Bryman 2018, s. 581). Intervjucitaten i denna studie har därmed redigerats genom att språkliga fyllningar har avlägsnats, detta för att tydliggöra och göra citaten mer läsbara. De direkta citaten och dess koppling har meddelats till den respondent som sagt det för att godkänna och säkerställa att inga feltolkningar eller missförstånd har skett. Alla respondenter har inte fått lika mycket plats i studien på grund av att material som plockats ut för att analyseras syftar till att besvara frågeställningen. Även fast respondentens svar på frågorna var intresseväckande och bidragit till en djupare förståelse av ämnet var inte all information nödvändig för att besvara frågeställningen. Därpå är inte fördelningen av respondenternas svar jämnt fördelat utan de delar som ansetts av vikt för att besvara frågeställningen, är det som har använts. Det som jag anser vara av relevans för att besvara frågeställningen kan skilja sig från vad någon annan med liknande utbildningsbakgrund anser. Därför kan samma material resultera i olika resultat beroende på vem det är som undersöker. För att undvika felaktigheter kan det vara

nödvändigt att flera personer tolkar materialet. Detta blir dock inte möjligt i denna studie på grund av begränsad tid (Bryman 2018, s. 52).

3.4 Analyismetod

I analysen av den insamlade datan användes en tematisk analys. Bryman beskriver det som att forskaren söker återkommande teman i intervjuerna vilka kan anses vara centrala för studien och frågeställningen (Bryman 2018, s. 703). Studien avser att undersöka respondenternas erfarenheter av arbete med ungdomar i risk för normbrytande beteenden. De teman som aktualiserades i intervjuerna var därför i koppling till riskfaktorer som väckte oro och tankar kring ungdomars beteenden. En tematisk analys bidrar vidare till en bättre översikt av vad som framkommit under intervjuerna genom att lyfta fram relevant material för studiens frågeställning (Bryman 2018, s. 703). När transkriberingen av intervjuerna var gjorda påbörjades den tematiska analysen. Transkriberingarna lästes igenom för att få en överblick över vad som framkommit. Därefter genomfördes kodning av materialet i form av att övergripande teman konstrueras, vilka blev skolnärvaro, bristande föräldraansvar, avsaknad av en positiv fritid, umgänge samt samverkan. Dessa teman valdes då de var återkommande och innehöll likheter i respondenternas svar. Materialet delas in i teman för att kunna fördjupa svaren på frågeställningen på ett strukturerat sätt (Bryman 2018, s. 705).

3.5 Förförståelse

Förförståelse inför studien kan påverka resultatet genom att datainsamlingen färgas. I kvalitativ forskning är forskaren ett redskap i flera aspekter av studien (SBU 2022, s. 3). Förståelsen kan bestå av kunskap i ämnet samt egna erfarenheter och uppfattningar, dessa påverkar sättet att skriva och agera under studiens gång. I många fall kan förförståelsen vara viktig då det kan öka motivationen kring det specifika ämnet (SBU 2022, s. 3). I denna studie finns en förförståelse då studien är en vidareutveckling av en tidigare utförd uppgift som grundats på en praktikplats. Förförståelsen kan även påverka den tematiska analysen genom att materialet har analyserats utifrån perspektiv som påverkats av den egna förförståelsen. En annan aspekt som kan påverka är relationen till deltagarna. Detta då deltagarna kan känna ett krav att tillfredsställa intervjuaren och komma med tillräckliga och bra svar (SBU 2022, s. 33). På grund av en upparbetad relation

under den tidigare utförda praktiken på ämnet kan detta ha varit fallet i denna studie. Dock var det inte frågan om en personlig relation utan endast en arbetsrelation.

För att motverka detta meddelades det innan intervjun påbörjades att respondenternas egna erfarenheter och nuvarande kunskaper var av vikt. Om en osäkerhet uppstod under intervjun fick respondenterna svara så gott de kunde utifrån sin kunskap. Genom att respondenterna vet vem intervjuaren är sedan tidigare kan det bidra till en vilja att delta i studien och driva studiens syfte framåt. Det kan uppstå en utmaning när intervjufrågorna blir för komplicerade eftersom intervjuaren kan ha en bred kunskap om ämnet baserat på sin egen roll, men inte nödvändigtvis förstår de andra yrkesrollernas perspektiv på samma sätt. Detta var något som beaktades under utformningen av intervjuguiden samt under materialinsamling när det uppstod frågetecken eller osäkerhet kring specifika frågor.

3.6 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2023) lyfter fyra etiska riktlinjer som forskare använder sig av i diskussioner kring etiska överväganden. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Informationskravet och samtyckeskravet utgör informerat samtycke och har till innebörd att förklara den skyldighet som forskaren har att informera om bland annat forskningens syfte. Endast när deltagaren fått information och är införstådd i sitt deltagande kan denne ge ett tillförlitligt samtycke (Bryman 2018, s. 170). I denna studie har informerat samtycke tagits i beaktning. Respondenterna fick själva välja om de ville delta, gav sitt samtycke att bli inspelade och informerades om publiceringsprocessen. Dessutom erbjöds de möjlighet att ställa frågor och ge sitt muntliga samtycke innan intervjun påbörjades. Konfidentialitet inom forskning gäller respondenternas personuppgifter och hur dessa används och förvaras utan att obehöriga kan få tillgång till dem. Genom att anonymisera respondenterna möjliggörs en öppnare dialog (Bryman 2018, s. 170). Detta har tillgodosetts i denna studie genom att personuppgifter som namn, platser eller liknande har kodats bort i så stor utsträckning som möjligt. Respondenterna i studien benämns som "respondent 1-2" med förkortningen "R1/R2" i transkriberingen samt deras yrkesroll. Detta bedöms nödvändigt för studien då aktörerna som ingår i SSPF-organisationen har olika erfarenheter och vinklar av ungdomarnas vardag som bidrar till studiens tillförlitlighet. Det sista kravet, nyttjandekravet, berör hur det insamlade materialet

används och att det bara får användas för forskningens ändamål (Bryman 2018, s. 171). Detta uppnåddes genom att materialet endast används i denna studie samt att de inspelade intervjuerna raderades direkt efter att transkriberingarna genomförts.

3.7 Studiens tillförlitlighet

Vid användning av reliabilitets- och validitetskriterier i kvalitativ forskning förutsätts en enda och absolut bild av verkligheten. Vilket blir svårt när studien bygger på personers erfarenheter och upplevelser (Bryman 2018, s. 467). Kvalitativa studiers tillförlitlighet kan ibland ifrågasättas då dessa är näst intill omöjliga att nå samma resultat. Det beror helt på att respondenternas och författarens upplevelser skiljer sig åt beroende på person och situation. Tillförlitligheten utgår från reliabilitet, validitet och generaliserbarhet (Bryman 2018, s. 456). Dessa begrepp är mer grundade inom kvantitativ forskning och kan därför i kvalitativ forskning användas som ett sammanslaget begrepp som täcker ovan nämnda begrepp, nämligen tillförlitlighet. En studies tillförlitlighet utgår från fyra kriterier; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera (Bryman 2018, s. 467). I denna studie bygger tillförlitligheten på möjligheten att gå tillbaka till materialet och återge respondenternas svar på ett korrekt sätt. Det har skapats en fullständig och tillgänglig beskrivning av studiens process. Även transparens med beslut och tillvägagångssätt bidrar till tillförlitligheten. Detta genom bland annat en planerad redovisning av framkomna resultat till respondenterna och resterande deltagare i den operativa gruppen som inte deltagit i studien.

4. Teori

4.1 Sociala Band

Kontroll är en central faktor inom kriminologin och har länge varit en viktig teoretisk och praktisk fråga inom området. De grundläggande idéerna inom kontroll kommer från Durkheim och den klassiska sociologin (Durkheim 1983). Anomi, enligt Durkheim, är ett tillstånd av normlöshet eller brist på sociala normer och regler som styr individers beteenden. Anomi kan leda till att människor upplever en känsla av meningslöshet och en brist på syfte, vilket i sin tur kan öka risken för drogmissbruk och kriminalitet (Durkheim 1983). Durkheim betonade vikten

av sociala band och kontroll för att förebygga anomi och dess konsekvenser. Han argumenterade för att människor behöver känna en stark känsla av samhörighet och tillhörighet till samhället för att kunna anpassa sig till förändringar och övervinna anomi (Durkheim 1983). Kontrollteorier är en viktig del av kriminologisk teori och handlar om hur samhället och dess institutioner, såsom familj, skola och rättssystem, påverkar individers beteenden och handlingar. Kontrollteorierna fokuserar på att förklara varför vissa individer väljer att inte begå brott, och hur detta kan kopplas till de kontrollmekanismer som finns i deras liv. Kontroll är ett viktigt verktyg för att förstå kriminalitet och för att utveckla strategier för att förebygga och minska brottslighet i samhället (Walklate 2017, s. 85). Inom ramen för kontrollteorierna finns det flera aspekter, inklusive social kontroll varpå Hirschi's teori om sociala band, som har sin grund i Durkheims tankar och den klassiska sociologin, är en av de mest inflytelserika kontrollteorierna som har använts för att förklara brottslighet under många år (Hirschi 2002).

Sociala band är ett centralt begrepp inom kriminologin och ungdomsbrottsligheten. Hirschi (1969) argumenterar för att individer som har starka sociala band till samhället, såsom familj, skola och andra institutioner, är mindre benägna att begå brott. Sociala band är alltså de sociala relationer som ungdomar har med andra och som kan begränsa deras benägenhet att bryta mot normer och regler. Ring (2022, s. 167) betonar att Hirschi's teori om sociala band inte har i syfte att förklara varför individer begår brott utan istället förklara varför vissa väljer att avstå från brottsliga eller andra normbrytande handlingar. Hirschi (2002, s. 34) betonar hur kunskap om varför människor begår brott kan erhållas genom att granska konforma människors beteenden och vad som stoppar dessa från att agera normbrytande. Från början anses alla individer förmögna till och obehindrade att begå brott, men genom att sociala band skapas till andra människor och samhället i stort väljer individen att avstå. Om individen däremot har bristande eller svaga sociala band gentemot samhället menar Hirschi (1969) att denne har en högre benägenhet att hamna i kriminalitet eller annat normbrytande beteende. Hirschi (2002) fokuserade främst på informell kontroll samt halvformell kontroll. Informell kontroll utövas av bland annat familjen och umgänget medan den halvformella kontrollen utövas av institutioner eller personer, vars huvudsakliga syfte inte är att kontrollera individen. Dessa kan bland annat vara skolan och dess personal (Hirschi 2002, ss. 65-66). De sociala banden har fyra element, de kan därmed skapas på fyra olika sätt. De sociala banden kan kombineras med varandra eller

enskilt påverka individens brottsbenägenhet och hur denna uppkommer (Hirschi 2002, s. 16). De fyra elementen är anknytning, åtaganden, delaktighet och övertygelse:

Anknytning: Sociala band skapas när individen har relationer till andra personer i sin närmiljö. Det skapas önsknningar och förväntningar mellan individen och till exempel föräldrar, lärare eller kamrater (Hirschi 2002, s. 18). Individen blir bunden till deras normer och då minskar chansen att denne avviker från dem.

Åtagande: Sociala band skapas genom att individen investerar tid, energi och sig själv för att nå ett konventionellt mål i form av samhällelig framgång (Hirschi 2002, s. 20). Exempelvis i form av en utbildning, sunna livsval, yrkeskarriär eller nå ett gott rykte. Om dessa konventionella mål och investeringar inte görs har individen inget att förlora vid brottsligt och normbrytande beteende.

Delaktighet: Sociala band skapas genom att individen är delaktig i konventionella aktiviteter och då tidsmässigt upptagen (Hirschi 2002, s. 22). Den som engagerar sig i meningsfulla och konventionella aktiviteter såsom skola, arbete eller fritidsaktiviteter anses inte ha tid att, utöver dessa, begå brott eller andra normbrytande aktiviteter.

Övertygelse: Sociala band skapas till samhället genom att individen anser att det är moraliskt viktigt att följa samhällets regler och lagar samt erkänna dem som giltiga; individens syn på samhällsordningens legitimitet (Hirschi 2002 s.26). Om individen anser att lagarna och reglerna inte behöver tas i beaktning eller tas hänsyn till kommer de heller inte efterföljas och då ökar sannolikheten att denne istället bryter mot dem.

De fyra elementen genererar individens sociala band till samhället. En individ behöver således enligt Hirschi 1969, s. 296) i viss grad besitta de fyra elementen för att anses ha starka sociala band. Elementen korrelerar vilket innebär att om individen besitter ett tenderar denne att även besitta resterande (Hirschi 1969, s. 296). Om individen besitter en stark anknytning till konforma individer tenderar denne även att besitta viktiga åtaganden, en delaktighet i konforma aktiviteter samt en tro på samhällets regler och åtaganden.

4.1.1 Ungdomsperspektiv av teorin om sociala band

En viktig faktor som påverkar sociala band är självkontroll. Hirschi argumenterar för att ungdomar med högre självkontroll är mindre benägna att begå brott, eftersom de är mer benägna att kontrollera sina impulser och att tänka på konsekvenserna av sina handlingar. Även Ring (2022, s. 167) betonar vikten av självkontroll och argumenterar för att självkontroll är en grundläggande förutsättning för att ungdomar ska kunna knyta starka sociala band. Ring berör Hirschis teori om sociala band utifrån ett ungdomsperspektiv, varpå vikten av att förstå ungdomars normbrytande beteenden utifrån sociala sammanhang och relationer betonas. Ring (2022, s. 173) menar att ungdomar bryter mot samhällets normer och regler som en del av en social process inom grupper eller subkulturer med egna normer och värderingar. En viktig faktor är att förstå varför ungdomar agerar utanför samhällets normer samt ungdomars behov av att tillhöra och identifiera sig med en grupp. För ungdomar som inte känner sig accepterade i samhällets etablerade normer kan en subkultur erbjuda en alternativ samhörighet. Normbrytande beteenden kan dock normaliseras och bli en accepterad handling (Ring 2022, s. 168). Sociala band är inte enligt Ring (2022, s. 191) statiska utan kan förändras över tid, i positiv eller negativ riktning. Om en ungdom tidigare haft starka sociala band till familj eller skola men tappar dessa, ökar risken för att normbrytande beteenden utvecklas. Därför är det viktigt att stödja och stärka ungdomars sociala band till sin omgivning i form av familj, umgänge och aktiviteter, men även samhället. Genom att stärka ungdomars anknytning, engagemang, värden och normer kan risken för normbrytande beteenden och brottslighet minska.

4.1.2 Kritik

Kritik som uppstått kring Hirschis teori om sociala band är bland annat att teorin endast utgår från pojkar. Datan bestod av både flickor och pojkar men han valde att plocka bort flickorna från materialet för analys och resultat (Hirschi 2002, ss. 35-26). Utifrån Hirschis val att endast studera pojkars brottsaktivitet har det erhållits en del kritik från feministiskt håll. Teorin utgår från konforma människor, varav kvinnor är konforma i högre utsträckning än män (Estrada, Bäckman & Nilsson 2015, s. 1272). Kritiker menar därför att Hirschi istället borde plockat bort pojkarna från materialet och enbart studerat flickorna på grund av deras högre konformitet (Messerschmidt 1993, s. 3). Ytterligare kritik som Hirschi erhållit är det faktum att teorin kan generaliseras, trots att teorin inte förklarar män och pojkars höga andel brottsaktivitet i

förhållande till kvinnor och flickors aktivitet (Messerschmidt 1993, ss. 2-3). Forskning har däremot visat att pojkar i högre utsträckning begår brott än flickor (Brå 2023a). Det är dock inget som Hirschi valt att ta med i sina resultat, varför teorin blir svår att generalisera.

Hirschi har även kritiserats avseende aspekten socioekonomi i koppling till brottsbenägenheten. Hirschi menar att socioekonomisk status och brottslighet har ett svagt samband och därför inte kan förklaras inom ramen av teorin om sociala band (Hirschi 2002, ss. 65-66). Hirschi menar istället att brottsbenägenheten bygger helt på individbaserad kontroll och inte det strukturella i samhället. Även fast Hirschi frekvent använder begreppet socioekonomisk status, menar han att det inte råder konsensus mellan det och en individs normbrytande beteende (Hirschi 2002, s. 227). Brå markerar däremot i en rapport (2023, s. 56) att forskning påvisat att det finns ett samband mellan socioekonomisk bakgrund och delaktighet i brott. Personer som lever i de lägre samhällsskikten har en ökad risk att hamna i kriminella sammanhang, jämfört med personer från en mer förmögen bakgrund. Detta kan dock förändras över tid och har påvisats av studier (Brå 2023b, s. 56). Denna studie fokuserar inte på könsskillnader eller socioekonomisk påverkan på ungdomars beteende. Istället är syftet att undersöka yrkesverksammas erfarenheter av att arbeta med ungdomar i riskzonen för att utveckla normbrytande beteenden. Därför kommer eventuell kritik av dessa faktorer inte påverka analysen i denna studie. Emellertid är det viktigt att ha dessa faktorer i åtanke vid framtida och mer omfattande studier som inriktar sig på den specifika målgruppen.

5. Resultat och analys

I denna studie har kvalitativa intervjuer genomförts kring temat ungdomar med normbrytande beteenden, där syftet var att undersöka yrkesverksammas tidigare erfarenheter av att jobba med ungdomar samt eventuella riskfaktorer i koppling till SSPF. Genom en tematisk analys av intervjuerna har fyra återkommande faktorer identifierats av samtliga respondenter. Dessa faktorer anses vara riskfaktorer och inkluderar *låg skolnärvaro*, *bristande föräldraskap*, *avsaknad av en positiv fritid* samt *ett oroväckande umgänge*. Respondenterna har framhållit att de anser att dessa faktorer har en koppling till normbrytande beteende eller andra skeenden som

väcker oro. Nedan kommer dessa fyra faktorer att presenteras utifrån respondenternas erfarenheter samt teoretiska kopplingar. Detta syftar till att ge en mer detaljerad förståelse för hur dessa faktorer kan påverka ungdomars beteenden.

5.1 Skolnärvaro

Skolan är den plats där flest ungdomar befinner sig och är därför en viktig arena för arbetet med SSPF (Söderberg 2016). Skolans uppdrag är dels att arbeta hälsofrämjande, dels att identifiera ungdomar som befinner sig i, eller riskerar att hamna i kriminalitet och/eller missbruksproblematik.

I samtliga intervjuer nämns låg skolnärvaro som en faktor som väcker oro hos deltagarna. Respondenterna från grundskolan: *“Jag tänker frånvaron är oftast nummer ett, det är där det börjar och sen utvecklas det...”*. Respondent 1 från öppenvården anser att desto högre skolfrånvaro, desto större risk att hamna i andra former av normbrytande beteenden. Hen fortsätter beskriva hur skolan i sig är en stor skyddsfaktor och utan den ökar risken för annan problematik. Utsagorna kan analyseras med hjälp av Hirschi (2002, ss. 20, 22) och de sociala banden åtagande och delaktighet. Om ungdomen har ett åtagande till skolan och viljan att prestera agerar det preventivt, likt elementet delaktighet där skolan agerar som en konventionell aktivitet och bidrar med positiva inflytanden och minskad tid att agera normbrytande (Hirschi 2002, ss. 20, 22). Enligt de intervjuade är en minskad närvaro tecken på att något annat tar upp ungdomens tid. Flera respondenter från andra verksamheter lyfter hur de anser att det även kan vara så att andra aspekter klassas som ett normbrytande beteende, till exempel vilka de umgås med, vilka platser ungdomar befinner sig på istället för att vara i skolan, även hur dessa aspekter kan medföra en lägre skolnärvaro. Vidare anges det hur NPF-diagnoser kan tillföra en svårare skolgång och motivera att normbrytande beteenden uttrycks. Respondenterna från socialtjänstens barn- och familjeenhet tar upp aspekten:

ADHD absolut. Sen tänker jag på det där med NPF diagnoser eller till exempel sex som självskadebeteende. Skolan signalerar jättemycket kring det här med psykisk ohälsa. Och när man mår dåligt, vad gör man då? Ja, då söker man sig till umgängen som bekräftar en ...

Respondenten från gymnasieskolan uttrycker hur en positiv anknytning till skolan i många fall kan vara viktigare än skolprestationen när normbrytande beteenden ska motverkas. Som nämnt ovan är skolan en viktig arena för ungdomar. Hirschi (2002, s. 20) menar att genom en god anknytning skapas tillfällen för positiva umgängen med andra som har en positiv skolanknytning. Det i sin tur innebär ett skydd mot normbrytande beteenden (Hirschi 2002, s. 20). Respondenterna från grundskolan, öppenvården samt socialtjänstens barn- och familjeenhet lyfter hur de anser att psykisk ohälsa är en bidragande faktor till att normbrytande beteenden utvecklas på olika plan. De berättar hur de anser att ett dåligt mående hos ungdomen leder till sämre skolprestationer som sen leder till att ungdomar söker sig till umgängen där skolprestationer inte är i fokus utan får bekräftelse på andra håll. Vidare anser respondent 1 från öppenvården att det finns risk att ungdomar börjar självmedicinera med alkohol och/eller narkotika. Deras oro kan analyseras med hjälp av Hirschis teori; om ungdomar har ett intresse för skolan, lägger ner tiden för att få bra betyg och ha en hög närvaro, kommer ungdomar dels få mindre tid till annat, dels hamna i umgängen med liknande mål vilket har en positiv inverkan (Hirschi 2002, ss. 120-121; Hirschi 1969, s. 292). Vidare anser de att närvaron kan påverkas negativt på ett eller annat sätt utifrån ovan angivna aspekter. Respondenten från gymnasieskolan tar upp aspekten och skolans roll:

Att vara i skolan är en skyddsfaktor, det tror jag. Att få en utbildning är absolut en skyddsfaktor sedan på vilken nivå du klarar utbildningen, det känner jag kanske inte har så jättestor betydelse. Men det viktigaste är att du klarar dig igenom skolsystemet.

Hirschis (1969) teori om sociala band kan förklara en aspekt av respondenternas uttryckta oro för att ungdomar faller utanför skolans normer. Dessa berättelser visar på hur de tycker att skolans syn på ungdomarna kan leda till utveckling av normbrytande beteenden, eftersom de redan har stämplat som otillräckliga. Hirschi (2002, s. 26) menar att om ungdomar inte känner tillhörighet till exempelvis skolan, inte accepterar dess regler eller auktoriteter, kommer med större sannolikhet bryta mot dess regler och normer. Utifrån de intervjuades utsagor kan närvaron vara

ett sätt att bryta mot skolans regler, skolan är inte en prioritering. Respondent 2 från öppenvården berättar hur de arbetar kring den problematik som kan uppstå på skolan:

Vi finns ute på skolorna dagtid för att fånga upp de ungdomar som vi ej möter ute på fältet. Vi har tät kontakt med skolornas elevhälsa för att fånga upp oroväckande tendenser och även ungdomar som det finns en oro för, till exempel vid försämrad skolnärvaro.

Vidare framhåller de i koppling till en låg skolnärvaro hur de anser att utbildning är en betydande faktor för brottsförebyggande åtgärder. Genom att ungdomar engagerar sig i utbildningen och har ett framtidsinriktat perspektiv kan det enligt Hirschi skapas starkare sociala band. Detta engagemang innebär att ungdomar har investerat tid, energi och resurser i utbildningen och därmed inte vill riskera att hamna utanför eller ge upp detta (Hirschi 2002, s. 20). Enligt Hirschi (2002, s. 120) kan anknytningen till skolan mätas genom intresset för skolarbetet och trivseln i skolmiljön. En stark anknytning stärker de sociala banden ungdomen har och kan anses agera brottspreventivt.

5.2 Föräldraskap

Föräldrar eller vårdnadshavare är en av de faktorer som påverkar en ungdom mest och kan därför ta form som antingen en riskfaktor eller skyddsfaktor (Andershed & Andershed 2019, ss. 31, 36). När stöd från föräldrar är bristande eller icke existerande ses föräldrar som en riskfaktor. Föräldrar ses som en skyddsfaktor när de bidrar till något som gör att den unge håller sig borta, eller tar sig ur normbrytande beteenden.

En aspekt på temat tas upp av respondent 2 från öppenvården: Hen anser att föräldrar har ett ansvar att hjälpa ungdomar hitta lämpliga och säkra fritidsaktiviteter, ett ansvar att skapa en trygg miljö där den unge känner att den kan öppna upp om sina tankar. Vidare lyfts utöver föräldrarnas trygghetsskapande roll en observation av ökad användning av bland annat vapes och tobak. Och åsikten att det åligger föräldrar ett ansvar att informera ungdomar om bland annat de faror som kan uppstå: *“Många av våra ungdomar som vi har oro för och som vi träffar ute på fältet kommer många gånger från tuffa familjeförhållanden och söker sig ofta till sammanhang*

som är mindre bra.” Enligt respondenten kan tuffa familjeförhållanden bidra till bristande koll på ungdomen. Den bristande kontrollen kan i sin tur leda till att ungdomen istället söker sig till dåliga sammanhang. Utifrån Hirschis (2002, s. 90) teori om sociala band kan denna åsikt analyseras. Utan kontroll och en bristande anknytning till föräldrarna ökar, enligt Hirschi (2002, s. 90), risken för ungdomen att hamna i normbrytande beteende på grund av svaga sociala band. Respondent 1 från öppenvården fortsätter att beskriva sin erfarenhet kring föräldrarnas roll i ungdomars liv och en eventuell problematik:

Jag kan tycka att det som har gett mest det är faktiskt när man jobbar med ungdomen och får med föräldrarna på tåget. Det är jätteviktigt för att då kan det hålla över tid, annars håller det bara en kort period. När föräldrar kan vara öppna och se att ja, men vi ska inte lägga all skam och skuld mot ungdomen utan vi är en del och vi måste förändra vårt sätt att vara som föräldrar också. Då finns det en framgångsfaktor.

Respondent 1 från öppenvården fortsätter genom att förklara hur de finner att många av ungdomarna de möter i sitt arbete lider av psykisk ohälsa och mår dåligt till följd av utmanande familjeförhållanden, likt respondent 2:s resonemang. Samt hur föräldrar har ett ansvar att skapa en trygg och stödjande hemmiljö för ungdomar och att söka hjälp om familjeförhållandena är svåra eller problematiska. Hirschis (2002, s. 90) teori kan användas för att analysera åsikterna kring att föräldrar inte kan tillgodose sitt ansvar i rollen som föräldrar och skapa starka sociala band till ungdomen, ökar risken att ungdomar drar sig till normbrytande beteenden och grupper där avvikande beteenden bekräftas (Hirschi 2002, s. 90). Likt respondent 2 resonemang till föräldrarnas ansvar och dess koppling till bristande anknytning och svaga sociala band. Något som även respondenterna från grundskolan lyfte:

Någonting som jag ser som nytt det är att det är mer föräldrar som hör av sig och behöver hjälp med sina barn, föräldrar har svårt att kommunicera med sina barn eller att de säger också att: jag vet inte hur ska jag göra, barnet lyssnar inte på mig, kan ni inte prata? Men nu känner jag att det blir mer och mer att föräldrar inte kan kommunicera med sina barn.

Vidare kan deras svar analyseras utifrån teorin om sociala band där Hirschi (2002, s. 90) påpekar att när föräldrarna inte kan tillgodose sitt ansvar i föräldrarollen kan det leda till att ungdomen känner sig mindre bunden till sina föräldrar och därmed mindre benägna att följa deras normer och värderingar, anknytningen mellan försvagas (Hirschi 2002, s. 90). Om föräldrar inte kan kommunicera med ungdomarna, kan det enligt respondenterna leda till en avsaknad av en trygg hemmiljö och då, enligt Hirschis teori (2002, s. 90), leda till svaga sociala band gentemot föräldern, vilket kan öka risken för normbrytande beteenden. Respondenterna från socialtjänstens barn- och familjeenhet kopplar föräldraansvaret till Socialstyrelsens kunskapsstöd (se Socialstyrelsen 2020, ss. 39-40) där det anges hur föräldrars egna svårigheter ökar risken att även ungdomarna hamnar i normbrytande beteenden med kriminalitet, missbruk eller annan psykisk ohälsa på detta sätt:

Ja alltså mycket här kopplas ju också ihop på föräldraansvaret. Alltså om det är bra. Är det föräldrar som har koll och ja, det är klart att det går hand i hand med vad man är och vad man har hemifrån, absolut.

Teorin om sociala band (Hirschi 2002, s. 88) kan här användas för att tolka svaren kring föräldraansvaret. Om föräldrar har koll på ungdomarna och kan ge dem en trygg och stabil uppväxt, kan ungdomen anses vara mindre benägen att begå brott. Om föräldrar däremot har en dålig relation till ungdomen, kan det öka risken för normbrytande beteenden (Hirschi 2002, s. 88). Fritidsverksamheten lyfter samma aspekt på temat i koppling till hemmiljön. Och anser om ungdomar inte har en fungerande familj eller trygg hemmiljö söker problemen sig vidare och kan även då påverka ungdomarnas fritid och skolgång. *“Familj eller avsaknad av en trygg hemmiljö eller en trygg familj. Finns inte den så är det en mycket större risk att hamna i normbrytande beteenden.”* Detta kan analyseras enligt Hirschis (1969, s. 291) teori om sociala band och bero på att ungdomar behöver starka sociala band till samhällets institutioner för att undvika normbrytande beteenden. Även respondent 1 från intervjun med öppenvården nämner deras åsikt på vikten av föräldraansvaret. Under intervjun poängterar hen vikten av familjeförhållanden och nätverk runt omkring ungdomarna för att skapa trygghet och förebygga normbrytande beteende. Enligt respondenten kommer ungdomar som har en stabil och trygg familj vara mindre benägna

att bryta normer och begå brott. Respondent 1 öppenvården: *“Även familjeförhållanden är viktiga att se, hur är det hemma? Vad du har för nätverk och skydd runt omkring. Föräldraförmågan är en stor skyddsfaktor. Titta på vart vi har föräldrarna.”* Ytterligare synpunkter som tas upp är att de ungdomar som de möter i sitt arbete ofta påverkas av föräldrarnas egna bakgrund och beteende. Hirschi (2002, s. 88) argumenterar för att desto starkare anknytning ungdomar har till sina föräldrar, desto större är sannolikheten att ungdomarna följer föräldrarnas agerande vid överföring av normer (Hirschi 2002, s. 88). Föräldrarnas beteende kan därför enligt respondenternas utsagor samt teorin om sociala band agera antingen som en skyddsfaktor eller som en riskfaktor.

5.3 Fritiden

Det har påvisats enligt Andershed och Andershed (2019, s. 35) att unga som deltar i vuxenledda och regelbundna aktiviteter på sin fritid löper mindre risk att utveckla ett normbrytande beteende. En fritid där det skapas positiva sociala influenser från andra unga som deltar samt från de vuxna som leder aktiviteterna (Andershed & Andershed 2019, s. 35). En fritid innehållande positiva och konventionella aktiviteter.

Respondent 2 från öppenvården lyfter att de ungdomar som de möter under fältarbetet ofta saknar strukturerade fritidsaktiviteter. Enligt dem kan detta bero på olika anledningar:

De unga vi möter på stan under vårt fältarbete saknar ofta fritidsaktiviteter pga olika anledningar. Vissa av dem vill inte ha någon vuxennärvaro och väljer därför att inte gå till exempel till fritidsgårdarna. Andra faktorer kan vara av socioekonomiska skäl eller brist på egenintresse och att man hellre väljer att hänga ute med vänner.

Respondenten från gymnasieskolan påpekar att ungdomen inte behöver idrotta, men att det enligt hen är viktigt att ha något annat än skolan som påverkar ungdomarna positivt. Vidare anses det vara viktigt att vara en del av någonting, känna en tillhörighet:

Man kollar av med eleverna om de har en positiv fritid. Man behöver inte idrotta, men man kan ändå göra någonting annat som gör att man ändå kan se att det finns en trygghet kring det. Men jag blir lite mer orolig som coach ibland när man känner att de går i skolan, men de har inte så mycket annat. Att vara en i något är ju jätteviktigt...

Respondenten anger att om ungdomar endast går i skolan och där har ett umgänge som påverkar dem negativt blir det svårare att få positiv påverkan. Enligt Hirschi (1969, s. 293) kan bristen på positiv påverkan leda till avsaknad av starka och positiva sociala band. Teorin om sociala band (Hirschi 1969, s. 293) påtalar vikten av att ha någon form av konventionell fritidsaktivitet för att ungdomar ska känna trygghet och tillhörighet, känna delaktighet (Hirschi 2002, s. 22). Om ungdomar inte har någon aktivitet utöver skolan kan det enligt Hirschi (1969, s. 293) vara en riskfaktor för att utveckla negativa sociala band. Respondenterna från fritidsverksamheten lyfter hur de i sin roll märker att de som inte har några strukturerade fritidsaktiviteter i form av idrott eller besöker fritidsgårdar istället "hänger på byn". Ytterligare synpunkter som tas upp i intervjun är att ungdomar som inte har en fritid med positiv påverkan lättare hamnar i klickar med negativ påverkan och söker efter spänning. Men hur fritidsledarna i sin roll då kan finnas till för att ge stöd utan några krav, likt betyg och närvaro i skolan:

Vi känner ungdomarna väldigt bra. Vi får en väldigt nära relation till dem. Vi träffade dem under hela deras dag egentligen. Vi träffar dem i skolan, vi träffar dem på kvällarna. Så vi känner dem väldigt bra och vi vet vad som händer i deras liv och de är väldigt de är väldigt öppna mot oss fritidsledare också. Det finns ju inga krav för att komma till oss.

Fritidsverksamheten poängterar ytterligare, att om ungdomar inte har någon sysselsättning kan det leda till att de söker sig till riskfyllda beteenden och då inte känner tillhörighet i exempelvis föreningslivet. Socialsekreterarna lyfte samma aspekt, ungdomarna är ute och letar efter spänningssökande aktiviteter. Enligt dem är det viktigt att vara en del av något, ungdomar peppar varandra till att göra saker:

Men också det att man är ute och springer och härjar och är ute på sena kvällar, så man dras lite det här spänningssökande. Och det medför ju mycket skolf frånvaro i sig. De dras till varandra. De ska sälja vapes, de ska röka vapes och ska ut istället för att vara på lektionerna.

I intervjuerna framkommer det enligt respondenterna att många ungdomar som de har kontakt med i sitt arbete saknar, enligt dem meningsfulla fritidsaktiviteter. Detta bristande engagemang i konventionella aktiviteter påverkar enligt Hirschi (2002, s. 20, 22) teori de sociala banden delaktighet men även åtagande. Enligt Hirschi teori (1969, s. 293) skulle ungdomarna, om de var aktiva i sådana aktiviteter, inte ha tid att ägna sig åt normbrytande aktiviteter. När ungdomar är involverade i fritidsaktiviteter eller besöker fritidsgårdar, kan risken för att de utvecklar normbrytande beteenden enligt teorin minska (Hirschi 1969, s. 293). Ungdomarnas delaktighet stärks genom deltagandet i fritidsaktiviteter, de anses inte ha tid att, utöver dessa, begå brott eller andra normbrytande aktiviteter. Likt det åtagande de får gentemot klubbkamrater och den tid de investerat i sin aktivitet (Hirschi 2002, ss. 22, 20).

5.4 Umgänge

Ungdomars umgänge är enligt Andershed och Andershed (2019, s. 35) en faktor som påverkar dennes beteende på både lång och kort sikt. Hur ett prosocialt umgänge kan öka sannolikheten för ett positivt beteende och agerar som en buffert mot att utveckla ett normbrytande beteende (Andershed & Andershed 2019, s. 35). Ett socialt och emotionellt stöd från omgivningen i form av kompisar, lärare, tränare och föräldrar som agerar skyddande.

Samtliga respondenter påpekar hur de anser att umgänge är en faktor som påverkar ungdomarna. Hur umgänget är en av de faktorer som letar sig in på flera plan i ungdomarnas liv och något som de anser kan påverka både positivt och negativt. Vem ungdomen umgås med, vad de gör i skolan, vad de gör på sin fritid och vad de har skapat för normer inom sin grupp är alla saker som enligt respondenterna kan få en positiv eller negativ påverkan på beteendet. Teorin om sociala band kan användas för att analysera detta, enligt Hirschi (1969, s. 299) ökar risken för att utveckla avvikande beteenden eller utanförskap utifrån: desto mer anknytning ungdomar har till avvikande kamrater, desto mindre anknytning har de till föräldrar (Hirschi 1969, s. 299).

Respondent 1 i intervjun med öppenvården påpekar att det enligt dem är ungdomars umgänge och val av platser att befinna sig på som påverkar om de hamnar i normbrytande beteenden, till exempel i form av stölder eller snatteri: *“Vad har de för för nätverk och skydd runt omkring sig. Det är många av de bitarna. Ja, umgänget och vilka platser de hänger på.”* Detta kan enligt Hirschi (1969, s. 291) bero på att om ungdomar har starka sociala band till samhällets normer i form av övertygelse att det är moraliskt viktigt att följa de etablerade normer och reglerna i samhället (Hirschi 2002 s.26), är det större chans att de undviker kriminellt beteende. Han menar däremot att om ungdomar har svaga sociala band, exempelvis på grund av ett umgänge med dålig påverkan på de sociala banden där samhällets etablerade normer och regler förkastats, blir risken större att de hamnar i kriminalitet (Hirschi 1969, s. 291). Enligt respondenten från gymnasieskolan är det viktigt att se vilket umgänge ungdomar har:

Ja, men det kan vara ett förändrat beteende. Man kommer inte till skolan i den utsträckning som man gjort innan, man börjar umgås med andra som man kanske inte gjort innan. Då börjar man titta lite runt omkring det. Det är någonstans det här att man tar tag i lagen själv.

Ytterligare synpunkter som tas upp i intervjun var att ungdomens beteende kan påverkas negativt om ungdomen byter umgänge till någon som inte delar samma normer och värderingar som deras tidigare umgängeskrets, exempelvis när de börjar på en ny skola. Respondenterna från fritidsverksamheten berör aspekten:

Man får ju upp ögonen redan okej, vad gör han eller hon i det gänget? Där händer någonting att okej, nu får vi försöka och kolla vad som händer här vidare, så när de byter kompisar lite redan där väcks en oro.

Detta är också något som respondenterna från grundskolan anser vara en bidragande faktor. De poängterar hur umgängeskretsen kan påverka ungdomarnas beteende och hur en negativ umgängeskrets kan skapa oro både för ungdomen själv och inom vängruppen. De berättar hur de anser och hur deras observationer pekar på vikten av att ha en trygg och stabil umgängeskrets. Enligt Hirschi (2002, s. 18) kan en trygg och stabil umgängeskrets stärka ungdomens positiva

sociala band utifrån den anknytning som skapas mellan ungdomarna. Å andra sidan kan umgänget leda till svaga sociala band gentemot föräldrar och skolan om anknytningen är kopplad till icke konventionella normer och aktiviteter (Hirschi 2002, s. 18). Respondenterna från grundskolan: *“Sen är det umgängeskrets. Man byter kompisar och sen kommer ofta de gamla kompisarna och uttrycker sin oro för sin kompis.”* Hirschis (1969, s. 291) teori om sociala band föreslår att ungdomar som har starka band med samhällets institutioner har en mindre benägenhet att bryta mot sociala normer då de är övertygade om att det är moraliskt viktigt att följa samhällets regler och lagar samt erkänna dem som giltiga (Hirschi 2002, s. 26). Å andra sidan, ungdomar som saknar sådana starka sociala band har en högre benägenhet att ägna sig åt normbrytande beteenden (Hirschi 1969, s. 291). Vidare lyfts det i intervjun hur ungdomar dras till varandra och bildar grupper för att delta i, vad de anser vara, normbrytande beteenden som att sälja och röka vapes, hög skolfrånvaro, snatta och slåss. Enligt respondenterna från socialtjänstens barn- och familjeenhet söker ungdomar bekräftelse på andra plan än hemma eller i skolan när de själva inte mår bra och att bekräftelsen ibland återfinns i normbrytande beteenden och ungdomens umgänge: *“De söker sig till umgängen som bekräftar dem...”* Även respondenterna från fritidsverksamheten diskuterar vikten av ett umgänge och dess koppling till trygga miljöer:

Jag tror att om man pratar om det här dåliga umgänget så är det dåliga umgänget också en grupp, alla de är en del av det dåliga umgänget. Men jag är ganska säker på att samtliga i den här dåliga umgänkesgruppen saknar ett tryggt hem.

Fritidsverksamheten fortsätter: *“Det kan vara att de redan har hög skolfrånvaro, och de som kommer in nya i gänget hakar på det på grund av kompistrycket.”* Enligt dem påverkas ungdomars beteenden i hög grad av deras relationer med andra. Varpå Hirschi (2002, s. 26) menar att om de inte har starka band till samhällets normer och institutioner, kan ungdomar lättare engagera sig i normbrytande aktiviteter då de inte anser samhällets normer och regler som legitima. Ytterligare synpunkter tas upp i intervjun, de anger att ungdomar söker sig till varandra för att hitta bekräftelse och stöd. Hirschi (1969, s. 291) påpekar att ungdomar kan vara mer benägna att delta i normbrytande aktiviteter om de saknar stöd från människor som påverkar dem

positivt, till exempel i form av föräldrar, skola eller andra vuxna. Respondenten från intervjun med polisen lyfter vad hen anser vara riskfaktorer för ungdomar kopplade till SSPF och hur kriminalitet och missbruk ofta är resultatet av *“fel plats, fel tillfälle och fel umgänge”*. Faktorerna kan enligt hen bidra till minskat positivt inflytande. Teorin om sociala band (Hirschi 2002, s. 26) betonar att ungdomar med starka sociala band till samhällets normer och värderingar kommer till större del undvika kriminellt beteende, medan de med svaga sociala band är mer benägna att hamna i kriminalitet (Hirschi 1969, s. 291). Respondenterna från fritidsverksamheten diskuterar kring hur de uppfattar att ungdomars umgänge kan vara en stor riskfaktor. Hur det enligt dem är svårt för ungdomar att stå emot grupstrycket om de inte har en trygg och stabil grund: *“Det är fortfarande en jättestor bit i deras liv med kompistrycket. Och där ser man att det är svårt för dem att stå emot om de inte har den här trygga och stabila grunden.”* Vidare visar de med sina svar hur de tycker att ungdomar påverkas av människorna runt omkring. Hur en trygg grund kan bidra till att ungdomen avstår från att engagera sig i ett, vad de anser vara, normbrytande beteende. I enlighet med Hirschis (2002, s. 18) teori om sociala band kan den trygga grunden bidra till starkare sociala band.

6. Avslutande diskussion och slutsats

Utifrån respondenternas svar kan slutsatsen dras att ungdomars normbrytande beteende utgör ett komplext problem, då svaren visar på en växande oro. I intervjuerna identifierade deltagarna från den operativa gruppen fyra återkommande faktorer som enligt dem kan påverka ungdomars beteende i en negativ riktning: låg skolnärvaro, bristande föräldraskap, avsaknad av en positiv fritid och ett oroande umgänge. Dessa faktorer har enligt samtliga visat sig ha en koppling till negativa skeenden som väcker oro i koppling till teorin om sociala band. För att skapa en positiv utveckling är det nödvändigt att förstå de underliggande orsakerna till detta beteende och utveckla effektiva strategier för att hjälpa ungdomar ut ur ett riskbeteende samt undvika att de hamnar där i första början. Utifrån Hirschis (1969) teori om sociala band tyder resultaten på att ett preventivt arbete kan vända riskfaktorer till skyddsfaktorer, då ungdomens sociala band stärks och risken för att hamna i utanförskap och/eller kriminalitet minskar. De fyra elementen, anknytning, åtaganden, delaktighet och övertygelse, i teorin om sociala band (Hirschi 1969)

återfinns i respondenternas utsagor kring ungdomars beteenden. De angivna riskfaktorerna indikerar behovet av stärkta sociala band för att förebygga normbrytande beteenden.

Tidigare forskning understryker vikten av att arbeta förebyggande och att identifiera metoder som kan förvandla dessa faktorer från riskfaktorer till skyddsfaktorer (Brå 2009, s. 15). Genom att öka kunskapen om dessa riskfaktorer kan en positiv utveckling skapas för ungdomar och bidra till att förebygga normbrytande beteenden och därmed stärka ungdomens sociala band gentemot samhället, föräldrar, skolan och umgänget. Att lösa problemen i ungdomars liv i ett tidigt skede kan även motverka uppkomsten av större och fler problem i framtiden (Nilsson et al. 2014). Sammanfattningsvis betonar denna studie vikten av att fortsätta undersöka och analysera ungdomars normbrytande beteenden för att utveckla effektiva förebyggande åtgärder. Förslag på fortsatt forskning kan vara att utforska den aktuella gruppen ungdomar för att utvärdera om de yrkesverksammas uppfattningar stämmer överens med ungdomarnas faktiska verklighet. Genom att fokusera på skyddsfaktorer och minska riskfaktorerna kan samhället skapa en mer stödjande och trygg miljö för ungdomarna, vilket i sin tur kan bidra till en positiv och framgångsrik ungdomstid och framtid. Studien har bidragit med värdefull insikt genom att undersöka erfarenheter och kunskaper hos yrkesverksamma som arbetar med ungdomar. Det är viktigt att utöver deras bidrag som yrkespersoner även bidra med vuxennärvaro. Genom att ha flera närvarande vuxna som tar ett samhälleligt ansvar och som vid behov kan vidta lämpliga åtgärder tidigt, effektiviseras arbetet. En ökad förståelse för faktorer som väcker oro hos yrkesverksamma kan bidra till ökad kunskap och insikt.

En aspekt som kan ha påverkat respondenternas utsagor samt studiens resultat är deltagarnas egna definition av normbrytande, samt de etablerade normer som finns i samhället idag. Vad gäller ungdomarnas definition av normbrytande beteenden kan det enligt Ring (2022, s. 173) betraktas som en del av en social process inom grupper eller subkulturer med egna normer och värderingar. De riskfaktorer som respondenterna identifierat är enligt dem en väg in i eller redan ett normbrytande beteende av olika grad. Ring (2022, s. 168) menar att ungdomar som inte känner sig accepterade i samhällets normer letar efter en plats där deras beteende inte klassas som normbrytande utan istället normföljande (Ring 2022, s. 191), liksom hur flera respondenter lyfte vikten av att få bekräftelse på ett eller annat plan. Det som under intervjuerna betraktas som

normbrytande eller oacceptabelt av respondenterna kan vara fullständigt normalt eller accepterat i en annan kontext. Andershed och Andershed (2019, ss. 4-5) menar att normer är närvarande överallt och tar olika former. Samhället har övergripande normer och regler som förväntas följas av dess medlemmar. Dessa normer kan vara explicita, såsom lagar och regler, eller implicita, som sociala förväntningar och normativa beteenden (Andershed & Andershed 2019, ss. 4-5). Eftersom respondenterna inte har angett sin egen definition av normbrytande beteende och forskning visar att normer kan vara olika beroende på kontext, kan de faktorer som respondenterna klassificerar som normbrytande variera. Det kan inkludera allt från att använda vape och förändrat beteende mot vänner till att stjäla eller använda droger, beroende på sammanhanget.

Ring (2022, s. 191) anger hur normbrytande beteenden inte nödvändigtvis är statiska. Det som en gång betraktades som normbrytande kan över tid normaliseras och bli en accepterad handling. Detta kan enligt Ring (2022, s. 191) vara en följd av förändringar i samhällets värderingar, attityder och sociala dynamik. Därför kan respondenternas erfarenheter av riskfaktorer och beteenden som väcker oro förändras utifrån de ovan nämnda förändringarna. Ett exempel från intervjuerna med både öppenvården och socialtjänstens barn- och familjeenhet är användandet av vapes. Ett nytt fenomen som de inte sett innan men som nu enligt dem kan tolkas som riskfaktor för negativ utveckling. Likt hur faktorer som respondenterna i denna uppsats klassat som riskfaktorer kan i en annan kontext, till exempel de berörda ungdomarnas umgänge, vara etablerade och accepterade. Resultaten av respondenternas erfarenheter av arbete med ungdomar antyder att de besitter förmågan att identifiera beteenden som avviker från normen enligt den specifika kontexten som de befinner sig i, deras yrkesroll. Emellertid framhålls i den tidigare diskussionen att dessa åsikter i hög grad påverkas av respondenternas yrkesroll samt potentiella förändringar i den sociala kontextens etablerade normer och regler. Därmed kan utöver rådande normer och regler även respondenternas åsikter förändras över tid.

7. Källförteckning

7.1 Tryckta källor

Andershed, Anna-Karin & Andershed, Henrik. (2019). *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken. I Barn och unga som begår brott eller riskerar att begå brott*. Kunskapsstöd för socialtjänsten om att identifiera, utreda och bedöma behov. Stockholm: Socialstyrelsen.

Bryman, Alan. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3:e uppl. Stockholm: Liber.

Denscombe, Martyn. (2018), *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Lund: Studentlitteratur

Durkheim, Émile (1983). *Själv mordet*. Lund: Argos

Estrada, Felipe. (2022). *Ungdomsbrottslighetens utveckling, omfattning och struktur*. I Estrada. Felipe, Flyghed. Janne, Nilsson. Anders (Red.), *Den svenska ungdomsbrottsligheten* (5:e uppl., s.27–62). Lund: Studentlitteratur.

Estrada. Felipe; Bäckman, Olof & Nilsson. Anders. (2015). “*The Darker Side of Equality? The Declining Gender Gap in Crime: Historical Trends and an Enhanced Analysis of Staggered Birth Cohorts*”. *British Journal of Criminology* 56 (1): 1272–1290. Doi:10.1093/bjc/azv114.

Estrada, Felipe; Flyghed, Janne & Nilsson. Anders (2022). *Inledning*. I: Estrada. Felipe, Flyghed. Janne, Nilsson. Anders (red) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. (5:e uppl., s.21-31) Lund: Studentlitteratur

Hirschi, Travis. (1969). “*A Control Theory of Delinquency*”. I Williams, F. P. & McShane M. D. (1998). *Criminology Theory. Selected Classic Readings*. Second edition: Cincinnati: Anderson Publishing.

Hirschi, Travis. (2002). *Causes of delinquency*. 9. Uppl. New Jersey: Transaction Publishers.

Messerschmidt, James W (1993). "Gender and Criminological Theory". I *Masculinities and Crime: Critique and Reconceptualization of Theory*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield. 1–29.

Nilsson, Ingvar; Wadeskog, Anders; Hök, Lena & Sanandaji, Nima (red.) (2014). *Utanförskapet pris: en bok om förebyggande sociala investeringar*. 1 uppl. Studentlitteratur AB, Lund

Ring, Jonas (2022) *Sociala band, självkontroll, kamrater och brottslighet bland unga*. I: Estrada. Felipe, Flyghed. Janne, Nilsson. Anders (red) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. (5:e uppl., s.165-196) Lund: Studentlitteratur

Söderberg, Christina (2016). *Individinriktad brottsprevention: om SSPF och viljan att samverka*. Licentiatavhandling Linköping : Linköpings universitet

Tham, Henrik (2022). *Tidiga ingripanden och individinsatser som kriminalpolitisk strategi*. I: Estrada. Felipe, Flyghed. Janne, Nilsson. Anders (red) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. (5:e uppl., s.309-341) Lund: Studentlitteratur

Turner, Russell; Nilsson, Åsa, & Jidetoft, Nina. (2015). *SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk*. FoU i. Väst/GR

Walklate, Sandra. (2017). *Criminology: the basics*. 3rd ed. Abingdon: Routledge

7.2 Elektroniska källor

Brå (2023a) *Barn, unga och brott*

<https://bra.se/forebygga-brott/forebyggande-utifran-amne/barn-unga-och-brott.html>

[hämtad 2023-05-05]

Brå (2009) *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling - En kunskapsinventering*

https://bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980001575/1371914736934/2009_orsaker_till_brott_bland_unga.pdf [hämtad 2023-04-20]

Brå (2023b) *Socioekonomisk bakgrund och brott - En kunskapsöversikt*

https://bra.se/download/18.7eb46d0d1864ba31059e1d3/1677595560754/2023_3-Socioekonomisk-bakgrund-och-brott.pdf hämtad [2023-05-05]

SBU (2022) *Vägledning för granskning av studier med kvalitativ metodik*

https://www.sbu.se/globalassets/ebm/vagledning_granskning_studier_kvalitativ_metodik.pdf
[hämtad 2023-04-25]

Socialstyrelsen (2020) *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende - Kunskapsstöd för socialtjänsten*

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2020-2-6597.pdf> [hämtad 2023-04-21]

Socialstyrelsen (2022) *SSPF Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid*

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-6-8047.pdf> [hämtad 2023-04-28]

Socialstyrelsen (2021) *SSPF (skola socialtjänst polis fritid)*

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/unga-som-begar-brott/exempel-brottsforebyggande-metoder/sspf-skola-socialtjanst-polis-fritid/>
[hämtad 2023-04-28]

Vetenskapsrådet (2023) *Etik i forskningen och god forskningssed*

<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html> [hämtad 2023-04-26]

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1 - Intervjuguide

Övergripande

Vill ni börja med att presentera ert yrke och era främsta arbetsuppgifter?

Kan du beskriva din roll i SSPF-organisationen och hur du bidrar i bedömningen av situationen för den unge?

Risk- och skyddsfaktorer

Vilka risk- och skyddsfaktorer har du identifierat i ditt arbete med unga?

Några riskfaktorer som återfinns i riskbedömningsmallen har du stött på i ditt arbete? Några som är vanligare?

Låg risk, medel risk, hög risk, vad är vanligast att du ser i ditt arbete? I vilken fas väcker det oro?

Hur kan ni arbeta för att stärka skyddsfaktorer inom er verksamhet?

Vilken betydelse har det att involvera ungdomen i planeringen och genomförandet av insatser för att främja skyddsfaktorer och minska riskfaktorer?

Hur ser du på framtiden för ungdomen och vilka skyddsfaktorer/insatser/stöd tror du kommer vara mest effektiva för att stödja den unges positiva utveckling?

Samverkan

Hur har ni samverkat med andra aktörer för att bedöma den unges situation?

Vilken information har ni kunnat samla in från andra parter i SSPF-organisationen?

Hur ser samverkan ut med den unges vårdnadshavare när en oro uppstår?

Tidiga och förebyggande insatser

Har ni någon erfarenhet av att arbeta med tidiga insatser/stöd, i så fall vilka? Och hur har de i så fall påverkat ungdomens situation?

Hur ser ni på vikten av tidiga insatser/stöd för att förebygga riskbeteenden?

Kan ni beskriva några framgångsrika exempel där det tidigare funnits oro för ungdomen och vad som gjorde situationen framgångsrik?

Hur kan man arbeta för att upptäcka och agera på tidiga varningssignaler som indikerar en ökad risk för negativa utfall hos barn och unga?